

FANFARE CULTUUR: HET FANFARE ORKEST VAN DE LAGE LANDEN

Een fanfare is een orkest met koperblazers, saxofoons en slagwerk. Deze orkestvorm ontstond in de Lage Landen. Door z'n bezetting onderscheidt de fanfare zich van andere (blaas)orkesten. De aanwezigheid van saxhoorns, zoals de bugel, maakt van de fanfare een unieke orkestvorm.

Fanfaren zijn onlosmakelijk verbonden met het lokale culturele leven in Vlaanderen. Deze orkestvorm vindt zijn oorsprong in onze contreien. De saxhoorns, die het fanfareorkest zo bijzonder maken, danken hun bestaan aan Adolphe Sax. Dankzij de innovaties van deze Brusselse instrumentenbouwer kent de fanfare, sinds het midden van de 19de eeuw, z'n speciale klankkleur en grote succes. Al meer dan 150 jaar maakt het fanfareorkest muziekbeoefening toegankelijk voor iedereen. De muziekpraktijk staat aan de basis van het huidige amateurmuziekverenigingsleven en vormt hiervan nog steeds een belangrijk deel.

Kenmerkend voor de fanfarecultuur is het verenigingsleven, het samen musiceren en plezier maken. Fanfares brengen mensen uit alle lagen van de bevolking samen, en dit zowel binnen de vereniging als daarbuiten, wanneer de fanfares optreden, op straat of in de concertzaal. Publieke muziekuitvoeringen vinden dikwijls plaats naar aanleiding van belangrijke lokale gebeurtenissen, zoals festiviteiten en herdenkingen. Fanfares zijn bijgevolg sterk verbonden met het lokale leven in onze Vlaamse steden en gemeenten. Anno 2020 telt Vlaanderen iets meer dan 300 fanfares waarin duizenden muzikanten samenkomen om zich artistiek te ontplooiën en muzikaal te groeien.

De fanfare heeft een laagdrempelig, cultuur-participatief en sociaal karakter. Naast de repetities, concerten en optredens, maken de bijkomende activiteiten die fanfares organiseren (zoals bv. geldinzamelingen, eefestijnen, jeugdwerking en concertreizen) integraal deel uit van de fanfarecultuur. Muzikanten voelen zich gewaardeerd in hun fanfare en delen een groepsgevoel. Jong en oud, van beginners tot beroepsmuzikanten, hebben er hun plaats en maken samen muziek.

De fanfarecultuur is dynamisch en evolueert artistiek en kwalitatief. Fanfares zetten in op vernieuwing en innovatie. Sterk opgeleide muzikanten en dirigenten zorgen de laatste jaren voor meer kwaliteit, componisten voor nieuw en uitdagend fanfarerepertoire; en onder jeugdige impuls streven toporkesten naar artistieke perfectie. Fanfareorkesten die zich willen meten met andere orkesten kunnen deelnemen aan wedstrijden zoals de jaarlijkse nationale VLAMO Orkestwedstrijd, het tweeejaarlijkse internationale VLAMO Open Fanfarekampioenschap en het vierjaarlijkse Wereld Muziek Concours in Kerkrade. Zo ontwikkelt de fanfarecultuur zich verder en blijft de traditie levend.

We zijn benieuwd naar uw motivatie voor deze aanvraag. Waarom dient u in?

VLAMO wil zich als overkoepelende muzikfederatie samen met de fanfares actief inzetten om de fanfarecultuur in stand te houden en te promoten. Daarom zette VLAMO als belangenbehartiger eind 2018 de eerste stappen om de fanfarecultuur te laten erkennen als immaterieel cultureel erfgoed op de Inventaris Vlaanderen. Het fanfareorkest heeft immers een maatschappelijk, artistiek en historisch belang in het hedendaagse culturele leven.

Sinds het midden van de negentiende eeuw maakt het fanfareorkest muziek beoefenen toegankelijk voor iedereen. Deze muziekpraktijk staat hiermee aan de basis van het huidige amateurmuziekverenigingsleven en maakt er nog steeds een belangrijk deel van uit. Hoewel de fanfarecultuur nog steeds leeft en zich verder ontwikkelt, verloor het fanfareorkest de laatste decennia echter aan bekendheid bij het brede publiek, waardoor de term 'fanfare' vaak verkeerd ingevuld wordt en hierdoor af te rekenen heeft met een onterecht negatief imago.

De enquête, rondetafelgesprekken en werkgroepvergaderingen, die plaatsvonden in de aanloop naar de aanvraag, maakten duidelijk dat de fanfares hun hedendaagse, kwaliteitsvolle imago naar buiten toe willen uitstralen. Dit erfgoedtraject biedt fanfares dan ook een platform om te tonen dat de fanfarecultuur leeft en een aanmoediging om ervoor te zorgen dat ze blijft leven, iets wat tevens het beeld van de hele amateurmuziekwereld alleen maar ten goede kan komen. Dit alles ligt volledig in overeenstemming met de missie en waarden van VLAMO.

Hoewel er geen officiële erkenning nodig is om fanfarecultuur immaterieel erfgoed te mogen noemen, genereert een officiële erkenning op de Vlaamse Inventaris volgens ons een grotere impact. De erfgoedgemeenschap krijgt zo een extra duwtje in de rug. Een erkenning vormt een soort van symbolisch kapitaal: het zet de fanfarecultuur in de kijker en vormt een stimulans om er samen blijvend zorg voor te dragen.

Voor de fanfares, hun vertegenwoordigers in de werkgroep en VLAMO vormt een erkenning dus geen eindpunt, maar net het begin van een langdurig engagement om dit erfgoed te (her)(waard)eren, in beeld te brengen en een levendige toekomst te geven, door in te spelen op de kansen en uitdagingen van de fanfarecultuur.

Beschrijf de geschiedenis van het erfgoed. En hoe is het doorheen de tijd geëvolueerd (max. 4000 tekens)

Hoewel de eerste fanfares al in de laatste decennia van de achttiende eeuw ontstonden, in navolging van de grote militaire blaasorkesten (cavaleriekorpsen met trombones, trompetten en hoorns), begonnen de gouden jaren van de fanfare pas vanaf het midden van de 19e eeuw. Tot dan was het vooral de burgerij die blaasmuziekverenigingen – voornamelijk harmonieorkesten – oprichtte, wat zorgde voor een eerder elitair karakter.

De fanfare won vooral aan populariteit op het platteland. De orkestvorm had immers een kleinere bezetting nodig had dan een harmonie, waardoor er minder instrumenten nodig waren. Daarbij waren koperinstrumenten goedkoper in aankoop dan houtblazers of snaarinstrumenten. Door de innovaties van Adolphe Sax (1814-1894) konden deze koperinstrumenten bovendien makkelijker aangeleerd worden. Zijn nieuwigheden, zoals de saxhoorns en de saxofoons droegen verder bij tot de typische bezetting en de unieke klankkleur zoals we die vandaag kennen, alsook tot het grote succes.

Hierbij merken we wel op dat saxofoons tot in de eerste decennia van de 20e eeuw eerder beschouwd werden als een supplementaire groep binnen het fanfareorkest. De saxofoonfamilie was toen nog vaak onvolledig en minder vertegenwoordigd. Bijgevolg werd er een onderscheid gemaakt tussen fanfares zonder saxen (fanfare pure) en met (fanfare mixte). Vanaf het midden van de twintigste eeuw is de saxofoongroep een volwaardig en onmisbaar element binnen het fanfareorkest.

Het aantal fanfares in ons land groeide explosief en de fanfare werd zo de populairste orkestvorm. De alomtegenwoordigheid ervan maakte het muziekverenigingsleven toegankelijk voor iedereen, of beter: alle mannen, want fanfares waren toen nog een mannenaangelegenheid. Ook gewone dorpsmensen maakten kennis met het musicieerplezier. Het sociale karakter bleef een constante tot op heden. Bijna elk dorp had een of meerdere muziekverenigingen. Ze werden opgericht op initiatief van gewone dorpingen of (gesponsord door) plaatselijke adel, kleine industriëlen en dorpsnotabelen. Bovendien waren ze in tijden van verzuiling vaak ideologisch gekleurd, een stukje geschiedenis dat vandaag nog vaak te zien is in de naam van fanfares, denk maar aan Sint-Cecilia, Vermaak na Arbeid of De Vrije Vlaamse Zonen.

Hoewel het ideologische karakter van de fanfarecultuur ondertussen grotendeels tot het verleden behoort, blijft het lokale en cultureel-maatschappelijke belang een rode draad. De activiteiten van fanfares waren van meet af aan nauw verweven met het plaatselijke (dorps)leven. Ze traden naar buiten bij zowat elke belangrijke gebeurtenis in het dorp, zoals processies, kermissen, jubilea en inhuldigingen.

Voor de Eerste Wereldoorlog telde België bijna 3000 actieve muziekverenigingen, met fanfares als grootste groep. De wereldoorlogen, die het verenigingsleven telkens jarenlang stillegden, eisten echter een zware tol. Bovendien maakten in de loop van de 20e eeuw nieuwe vrijetijdsbestedingen – zoals sport – hun opmars, nieuwe muziekgenres zoals pop en rock zorgden voor een andere muzieksmaak en technologische evoluties bevorderden het passief beluisteren van muziek. De fanfare was hierdoor lang niet meer de enige vorm van muzikale beleving.

In het begin van de jaren 80 waren de fanfares nog steeds de populairste orkestvorm, maar hun aantal nam sneller af dan het aantal harmonieorkesten. Fanfares gingen dan ook op zoek naar vernieuwing (bv. een moderner repertoire, innovatieve muzikale projecten) om hun vereniging en publiek te verjongen en te vervrouwelijken. Sterker opgeleide muzikanten en dirigenten zorgden de laatste jaren voor meer kwaliteit, componisten voor nieuw en uitdagend fanfarerepertoire, en onder jeugdige impuls streefden toporkesten naar artistieke perfectie. In hun drang naar kwaliteitsverbetering in combinatie met een veranderende maatschappij ruilden fanfares vaker de straat in voor de concertzaal, waar het muzikale programma andere uitdagingen biedt, maar buiten het oog van het brede publiek.

Is er een actie waar u trots op bent en die inspirerend kan zijn voor anderen?

CONTACT

Tine Maes
VLAMO
<http://www.vlamo.be>

LOCATIE

Anno 2020 telt Vlaanderen iets meer dan 300 fanfares. Dat zijn er ongeveer evenveel als er Vlaamse gemeenten zijn. De fanfare is een typisch Belgisch-Nederlandse orkestvorm, in tegenstelling tot het harmonieorkest en de brassband, die vandaag over de hele wereld verspreid zijn. Hierdoor vinden we fanfareorkesten voornamelijk in de Lage Landen terug: België, Nederland en – in mindere mate – Frankrijk en Luxemburg. Sinds een tiental jaar wordt deze bijzondere orkestvorm vanuit Vlaanderen en Nederland ook naar andere landen geëxporteerd (bv. Japan en Litouwen).

THEMA

Muziek en podiumkunsten

TREFWOORD

#muziek #repertoire